

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์การวางแผนเข้าสู่อาชีพของนิสิตนักศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณคดีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสารและรายงานการวิจัย โดยนำเสนอวรรณคดีที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ทฤษฎีการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ
- ตอนที่ 2 ความหมายและขั้นตอนของการวางแผนอาชีพ
- ตอนที่ 3 หลักสูตรอุดมศึกษากับการเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ
- ตอนที่ 4 คุณสมบัติที่มีผลต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ
- ตอนที่ 5 แนวโน้มของตลาดแรงงานในการประกอบอาชีพของนิสิตนักศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ (คณะนิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์)
- ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ
 - 6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับความสนใจในอาชีพและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ
 - 6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ

ตอนที่ 1 ทฤษฎีการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ

ทฤษฎีการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ หมายถึง ความพยายามใด ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลวางแผนอาชีพ หรือเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทฤษฎีแต่ละทฤษฎีจะพยายามอธิบายให้เห็นถึงความหวัง ความเชื่อ หรือสมมุติฐานถึงกระบวนการเลือกอาชีพของบุคคล โดยชี้ให้เห็นถึงกระบวนการตัดสินใจ ในการเลือกอาชีพของบุคคลว่าพัฒนาเกิดจากอะไร มีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นตัวประกอบสำคัญต่อการตัดสินใจ แนวความเชื่อหรือทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ และการพัฒนาการทางการอาชีพมีหลายทฤษฎี ซึ่งจะยกมากล่าวถึงบางทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้เท่านั้น คือ

1. ทฤษฎีการเลือกอาชีพ ได้แก่ ทฤษฎีการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (Traits and Factors Theory) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของโร (Roe 's Theory of Vocational Choice) และทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland 's Theory of Vocational Choice) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะการเลือกอาชีพที่สอดคล้องกัน ดังสรุปได้ดังนี้ คือ

1.1 การเลือกอาชีพของบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบหลายประการคือ ความถนัด สติปัญญา ความสนใจ ค่านิยมของบุคคลและชุมชน บุคคลแวดล้อม สัมฤทธิผลในการเรียน ครอบครัว บุคลิกภาพและการปรับตัวตลอดจนถึงที่อยู่อาศัย ซึ่งแต่ละบุคคลอาจได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งมากน้อยต่างกัน หรืออาจได้รับอิทธิพลจากหลายองค์ประกอบก็ได้

1.2 นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวในข้อ 1 แล้ว การเลือกอาชีพของบุคคลยังเกี่ยวข้องกับการได้รับข่าวสารข้อมูลทางอาชีพ เช่น ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของอาชีพ ความต้องการของตลาดแรงงานเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เวลาและทุนทรัพย์ที่ใช้ในการเตรียมตัวประกอบอาชีพ รายได้ ความมั่นคง และโอกาสก้าวหน้า เป็นต้น

1.3 การที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพได้นั้นขึ้นอยู่กับ การพิจารณาข้อมูลในข้อ 1 และข้อ 2 ร่วมกัน

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของกินชเบิร์ก (Ginzberg 's Theory of Vocational Development)

กินชเบิร์ก (Ginzberg 1966 : 47-57) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้ว่า

1. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ (process) ที่ต่อเนื่องไม่ใช่การตัดสินใจในครั้งใดครั้งหนึ่งเพียงครั้งเดียว แต่จะเป็นการตัดสินใจในระยะเวลาหลายปีโดย ค่านิยม สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง คุณลักษณะทางจิตวิทยา โอกาสในการศึกษาและสัมฤทธิผลทางการศึกษามีผลต่อกระบวนการนี้

2. การเลือกอาชีพเป็นขั้นตอนที่ไม่ย้อนกลับ (Irreversible) กล่าวคือ การตัดสินใจแต่ละครั้งในกระบวนการเลือกอาชีพนั้นจะเกิดขึ้นตามอายุ และพัฒนาการของแต่ละบุคคล ซึ่งเมื่อพัฒนาแล้วจะไม่ย้อนกลับไปมีลักษณะเช่นเดียวกับขั้นตอนอื่น ๆ

3. การเลือกอาชีพเป็นการประนีประนอม (Compromise) ระหว่างความปรารถนาของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สนองความต้องการ ความสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของตนเองให้มากที่สุดกับการตระหนักถึงสภาพความจริงและข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นต้น

ต่อมา กินซเบิร์ก (Ginzberg cited by Osipow 1973 : 91) ได้ทำการปรับปรุงหลักการบางประการในทฤษฎี ดังนี้

1. กระบวนการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต มิใช่จำกัดอยู่แต่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยรุ่นใหญ่เท่านั้น

2. ความคิดเห็นที่ว่า การเลือกอาชีพเป็นขั้นตอนที่ไม่ย้อนกลับนั้น ไม่ได้มีการเน้นต่อไป ในปัจจุบันได้มีการพิจารณาในรูปของเวลาและทรัพยากรมากขึ้น โดยกระบวนการเตรียมตัวเลือกอาชีพใช้ระยะเวลานานขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายประมาณ 80% ศึกษาต่อถึงระดับปริญญาตรี สิ่งเหล่านี้มิได้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจดังที่เคยเข้าใจแต่เดิม กินซเบิร์กกล่าวว่า สิ่งที่ทำให้คนหนุ่มสาวเผชิญในช่วงอายุวัยรุ่น คือ การวางแผนการณเพื่อให้มีโอกาสเลือกได้มาก อย่างน้อยที่สุดเพื่อให้แน่ใจว่าเรามีสิทธิ์ในการเข้ามหาวิทยาลัยหรือได้งานที่ดี โดยที่บุคคลได้รับการศึกษาสูงจะมีโอกาสเลือกอาชีพได้อย่างกว้างขวางขึ้น

3. มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในเรื่องการเลือกอาชีพที่ว่าเป็นกระบวนการที่จบลงด้วยการประนีประนอม ระหว่างความปรารถนาของบุคคล และความเป็นจริง ในปัจจุบันมีความคิดเห็นที่สรุปได้ว่ากระบวนการเลือกอาชีพนั้นเป็นการแสวงหาอาชีพที่เหมาะสมที่สุด โดยการเลือกอาชีพที่จะสนองความต้องการที่สำคัญของตนมากที่สุดเมื่อมีโอกาส

กินชเบิร์ก ได้แบ่งช่วงการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะเพ้อฝัน (Fantasy Period) อยู่ในช่วงอายุก่อน 11 ปีการเลือกอาชีพ ในระยะนี้เด็กจะคิดเกี่ยวกับอาชีพในรูปของความปรารถนาที่จะเป็นเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยได้รับ อิทธิพลจากภาพยนตร์ โทรทัศน์ ยังไม่ได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปได้และความสามารถของตน

2. ระยะการพิจารณาการเลือกอาชีพโดยยังไม่ตกลงใจแน่นอน (Tentative Period) อยู่ในช่วงอายุ 11-18 ปี บุคคลตระหนักถึงปัญหาของการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต คำนึงถึงความพึงพอใจที่จะได้รับในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามบุคคลยังใช้เพียง ความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมมาพิจารณาในการเลือกอาชีพ โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงอื่น ๆ นัก ระยะนี้ยังแบ่งเป็นช่วงที่สำคัญ 4 ระยะ คือ

2.1 ระยะความสนใจ (Interest Stage) อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี การเลือกอาชีพจะอยู่ในรูปของความสนใจ ซึ่งส่วนมากจะมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาในระยะ เพ้อฝัน อย่างไรก็ตามบุคคลเริ่มตระหนักในความสัมพันธ์ของความสามารถอยู่บ้าง

2.2 ระยะความสามารถ (Capacity Stage) อยู่ในช่วงอายุ 13-14 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้เด็กจะคำนึงถึง ความสามารถโดยการประเมินจากความสามารถของตนเอง แต่ความรู้ในเรื่องความสามารถของตนยังไม่สมบูรณ์นักการเลือกอาชีพจึงยังไม่เป็นการ ตัดสินใจที่แน่นอน

2.3 ระยะค่านิยม (Value Stage) อยู่ในช่วงอายุ 15-16 ปี ค่านิยมจะเริ่ม เข้ามาสู่กระบวนการตัดสินใจในการเลือกอาชีพ โดยบุคคลจะให้ความสำคัญเหนือกว่าความสนใจ และความสามารถของตนเอง

2.4 ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ (Transition Stage) อยู่ใน ช่วงอายุ 17-18 ปี ในระยะนี้บุคคลเริ่มมองเห็นบทบาทของอาชีพในอนาคต โดยคำนึงถึง องค์ประกอบของความเป็นจริงมากขึ้น การเลือกอาชีพ บุคคลจะคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมอยู่ สภาพความเป็นจริงอื่น ๆ ยังนำมาพิจารณาน้อยมาก การวางแผนส่วนใหญ่ยังไม่มี การตัดสินใจแน่นอน แต่บุคคลตระหนักว่า การตัดสินใจของตนในขณะนี้จะมีผลต่ออนาคตของตน

3. ระยะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (Realistic Period) อยู่ในช่วงอายุ 18-22 ปี หรือสูงสุด 24 ปี บุคคลจะยอมรับเอาความจริงในสิ่งแวดล้อมเข้ามามีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ โดยมีการประนีประนอมระหว่างความปรารถนาของตนเองกับสภาพความเป็นจริง ระยะนี้ยังแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ระยะของการสำรวจ (Exploration) เป็นระยะที่บุคคลมีการสำรวจโอกาสในอาชีพต่าง ๆ เป็นครั้งสุดท้าย มีการตรวจสอบการเลือกอาชีพต่าง ๆ

3.2 ระยะการรวมตัวของความคิดในการที่จะเลือกอาชีพต่าง ๆ (Crystallization) อยู่ในช่วงอายุ 19-21 ปี บุคคลจะยอมรับคุณลักษณะของตนเอง มีการคำนึงถึงจุดประสงค์ของอาชีพที่จะเลือกต่อไป ซึ่งถือว่า เป็นขั้นที่บุคคลตัดสินใจเลือกโดยประนีประนอมระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญ

3.3 ระยะตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification) เป็นขั้นวางแผนเกี่ยวกับขอบข่ายของการเลือกอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีการฝึกฝนหรือศึกษาเป็นพิเศษ เพื่อหาความรู้และประสบการณ์ ถ้าปรากฏว่าอาชีพที่เลือกแล้วไม่นำมาซึ่งความพอใจ ก็จะเข้ารับการฝึกเฉพาะอาชีพด้านใดด้านหนึ่ง เป็นการหาความรู้ใหม่เฉพาะอาชีพต่อไป

พัฒนาการทางอาชีพตามทฤษฎีนี้ ใช้อธิบายได้กับพัฒนาการทางอาชีพของบุคคลทุกประเภทแต่จะมีรายละเอียดที่อาจแตกต่างกันได้ตามลักษณะทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super's theory of Vocational Development)

ซูเปอร์ (Super cited by Tolbert 1974 : 32-34) ได้เสนอหลักการที่สำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ สรุป ได้ 10 ประการ คือ

1. บุคคลมีความแตกต่างในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ
2. บุคคลมีความสามารถเฉพาะตัวที่เหมาะสมกับอาชีพจำนวนหนึ่ง
3. อาชีพแต่ละอาชีพจะมีแบบแผนลักษณะความสามารถ ความสนใจและบุคลิกภาพที่กว้างขวางพอ ที่ทำให้บุคคลแต่ละคนเหมาะกับอาชีพที่แตกต่างกัน และอาชีพแต่ละอาชีพ

เหมาะกับบุคคลที่มีความแตกต่างกันในหลายประการ

4. ความชอบและความสามารถในอาชีพ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่และอัตมโนทัศน์ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ ดังนั้นการเลือกและการตัดสินใจในอาชีพจึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน
5. กระบวนการพัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับขั้น ดังนี้คือ ขั้นของการเจริญเติบโต ขั้นของการสำรวจ ขั้นของการสร้างหลักฐาน ขั้นของการไว้ซึ่งความมั่นคง และขั้นของความเสื่อมถอย ซึ่งขั้นของการพัฒนาการทางอาชีพเหล่านั้น อาจแบ่งเป็นช่วงย่อย ๆ ได้แก่ระยะการสำรวจอย่างเผื่องั้น ระยะการสำรวจที่ยังไม่ตัดสินใจอย่างแน่นอน ระยะการสำรวจอย่างจริงจัง ระยะการประกอบอาชีพที่ถาวรโดยการทดลองปฏิบัติงาน และระยะการประกอบอาชีพที่ถาวร
6. ลักษณะของแบบฉบับอาชีพ เป็นต้นว่าการเลือกระดับของอาชีพ (เช่น อาชีพระดับวิชาชีพ อาชีพทักษะ หรือกึ่งทักษะ) ความมั่นคงของการประกอบอาชีพขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจ และ สังคมของครอบครัว
7. การที่จะส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางอาชีพที่ดี ทำได้โดยการช่วยให้บุคคลได้เข้าใจ ตระหนักถึงวุฒิภาวะความสามารถ ความสนใจ และการให้ได้รับสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของตนเองและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมให้มีความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้
8. กระบวนการพัฒนาการทางอาชีพเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอัตมโนทัศน์ทำให้บุคคลรู้จักตนเองในเรื่อง ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ อันจะทำให้รู้จักการประสมประสานกันระหว่าง ความสามารถของตนเองกับโอกาสที่จะเป็นไปได้จริง
9. การพัฒนาการทางอาชีพ เป็นการประนีประนอมระหว่างบุคคล และปัจจัยทางสังคม ระหว่างอัตมโนทัศน์และสภาพความเป็นจริง เป็นการแสดงบทบาทประการหนึ่งซึ่งอาจเป็นบทบาทตามความเผื่องั้นในกระบวนการให้คำปรึกษา หรือในกิจกรรมของชีวิต เช่น ในชั้นเรียน ในการทำงานพิเศษครั้งเวลา ฯลฯ
10. ความพึงพอใจในงาน และความพึงพอใจในชีวิตขึ้นอยู่กับการที่

บุคคลได้มีการแสดงออกถึงความสามารถ ความสนใจ บุคลิกลักษณะและค่านิยมของตนอย่างเพียงพออย่างน้อยเพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของงาน สภาพการทำงาน และวิถีชีวิตซึ่งบุคคลสามารถแสดงบทบาทชนิดที่ตนเห็นว่าเป็นความพอใจ และเหมาะสม

ซูเปอร์ได้เสนอขั้นพัฒนาการทางอาชีพ (Vocational Life Stage) โดยศึกษาจากแบบแผนอาชีพ เป็นระยะยาวถึงยี่สิบปีไว้ ดังนี้

1. ขั้นของการเจริญเติบโต (Growth Stage) อยู่ในช่วงอายุแรกเกิดจนถึง 14 ปี มีการพัฒนาความนึกคิดเกี่ยวกับตน โดยการถือตามแบบคนสำคัญในครอบครัว และ โรงเรียน บุคคลจะมีความต้องการและความพอใจมากในช่วงแรกของระยะนี้ ความสนใจและความสามารถจะมีความสำคัญมากขึ้น ในระยะนี้ยังแบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้คือ

1.1 ระยะการเพ้อฝัน (Fantasy Substage) อยู่ในช่วงอายุ 4-10 ปี เด็กจะคิดถึงเรื่องของอาชีพตามความต้องการ ความพอใจของตน

1.2 ระยะของความสนใจ (Interest Substage) อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี ระยะนี้ความสนใจจะเป็นตัวกำหนด เป้าหมายระดับความคาดหวัง และ กิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

1.3 ระยะของความสามารถ (Capacity Substage) อยู่ในช่วงอายุ 13-14 ปี เด็กจะให้ความสำคัญกับความสามารถมากขึ้น จะพิจารณาอาชีพโดยคำนึงถึงความสามารถมากขึ้น มีการคำนึงถึงคุณสมบัติและการฝึกเตรียมที่จำเป็นของอาชีพต่าง ๆ

2. ขั้นของการสำรวจ (Exploration Stage) อยู่ในช่วงอายุ 15-24 ปี เป็นระยะของการสำรวจตนเอง และสำรวจอาชีพในขณะที่อยู่ในระหว่างการศึกษา ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือในขณะที่การทำงานพิเศษแบ่งเป็นช่วงที่สำคัญได้ 3 ระยะ คือ

2.1 ระยะของการพิจารณาเลือกอาชีพ โดยยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอน (Tentative Substage) อยู่ในช่วงอายุ 15-17 ปี บุคคลจะมีการพิจารณาเลือกอาชีพจากความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม และโอกาสในการเลือกอาชีพ มีการตัดสินใจเลือกอาชีพและทดลองปฏิบัติในความพอใจ ในการร่วมอภิปราย ในชั้นเรียน

ในการทำงาน และประสบการณ์อื่น

2.2 ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเลือกอาชีพ (Transition Substage)

อยู่ในช่วงอายุ 18-21 ปี เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาการเลือกอาชีพจากสภาพความเป็นจริง มากขึ้น ในขณะที่เข้าไปสู่โลกของงาน การฝึกหัดงาน หรืออยู่ในระหว่างการศึกษาคือเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ และเป็นผลของความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของบุคคล

2.3 ระยะทดลองปฏิบัติงาน (Trial Substage) อยู่ในช่วงอายุ 22-24 ปี

เป็นระยะที่ดูเหมือนว่าได้เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองแล้ว มีการเริ่มทำงานในอาชีพที่ได้เลือก

3. ขึ้นของการประกอบอาชีพที่ถาวร (Establishment Stage) อยู่ในช่วงอายุ 24-44 ปี บุคคลจะเริ่มค้นพบงานที่ตนเองพอใจ และเหมาะสมกับตน มีความตั้งใจและความพยายามในการทำงาน เพื่อยึดเป็นอาชีพที่ถาวรโดยในระยะต้น ๆ อาจมีการทดลองงานและเปลี่ยนงานอยู่บ้าง ถ้างานนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่พอใจ แต่ส่วนใหญ่ถ้าเป็นงานในระดับวิชาชีพแล้ว อาจไม่มีการทดลองงานหรือเปลี่ยนงานเลยก็ได้ แบ่งเป็นระยะย่อย ๆ ได้ดังนี้คือ

3.1 ระยะทดลองปฏิบัติงาน (Trial Substage) อยู่ในระยะช่วงอายุ 25-30 ปี ในระยะนี้บางรายอาจมีการเปลี่ยนงานถ้างานนั้นไม่เหมาะสม หรือไม่เป็นที่พอใจ แต่สำหรับบางรายอาจเป็นการประกอบอาชีพที่ถาวรโดยไม่มีการเปลี่ยนงาน

3.2 ระยะที่มีการประกอบอาชีพอย่างถาวร (Stabilization Substage) อยู่ในช่วงอายุ 31-44 ปี บุคคลจะมีแบบแผนของอาชีพที่กระจ่างชัดมากขึ้น มีการพัฒนาสถานะที่มั่นคงในโลกของงาน

3.3 ระยะของการคงไว้ซึ่งความมั่นคงในอาชีพ (Maintenance Substage) อยู่ในช่วงอายุ 45-64 ปี ระยะนี้บุคคลจะคงไว้ซึ่งความก้าวหน้าและความมั่นคงในอาชีพและสร้างความก้าวหน้าในอาชีพไปโดยตลอด

4. ขึ้นของความเสื่อมถอย (Decline Stage) อายุประมาณ 65 ปี เป็นต้นไป มีความเสื่อมถอยทั้งในพลังทางร่างกายและทางปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมของงานและหยุดในที่สุด มีการพัฒนาบทบาทในการทำงานในรูปแบบใหม่ โดยในระยะแรกอาจเป็นการเลือกที่จะทำงานบางชนิด และในระยะหลังอาจเป็นการสังเกตการณ์อย่างเดียบบ้างเป็นระยะย่อย ๆ

ได้ดังนี้ คือ

4.1 ระยะเวลาการทำงานลง (Deceleration) อยู่ในช่วงอายุ 65-70 ปี บางที่อาจอยู่ในช่วงที่ปลดเกษียณ หรืออาจเป็นช่วงหลังของการคงไว้ซึ่งความมั่นคงในอาชีพ เป็นระยะที่อาจมีการเปลี่ยนหน้าที่ของการทำงาน หรือลักษณะของงานเพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถ ในขณะนั้น มีบุคคลจำนวนมากที่หยุดทำงานเต็มเวลาและหันมาทำงานในลักษณะครึ่งเวลา หรือการทำงานในบางเวลาแทน

4.2 ระยะที่เลิกประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง (Retirement) อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 71 ปี เป็นต้นไป บุคคลจะใช้ชีวิตในบั้นปลายด้วยการพักผ่อน และอาจหยุดประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง ในระยะเวลาที่แตกต่างกันไป

ซูเปอร์ (Super อ้างใน วัชรวิ ทรณ์ยมี 2523 : 30) ได้นำหลักงานในขั้นพัฒนาการ (Developmental Tasks) ของ อาร์ เจ ฮาร์วิกเฮทส์ (R.J. Harvighurst) มาอธิบายกระบวนการพัฒนาการด้านอาชีพของบุคคล และเสนอเป็นงานตามขั้นพัฒนาการทางอาชีพ

งานตามขั้นพัฒนาการ หมายถึง พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลซึ่งเกิดในแต่ละช่วงของชีวิตของบุคคล ถ้าพัฒนาการนั้นดำเนินไปอย่างราบรื่นจะทำให้บุคคลนั้นเกิดความสุข ความมั่นใจและกำลังใจที่จะปรับตัวในขั้นต่อไป แต่ถ้าพัฒนาการขั้นนั้น ๆ ประสบอุปสรรค ไม่สามารถดำเนินไปด้วยดี จะทำให้บุคคลนั้นเป็นทุกข์เกิดปัญหา และพัฒนาการขั้นต่อไป จะดำเนินไปด้วยความลำบาก พัฒนาการเหล่านี้ เป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลจะต้องกระทำให้สำเร็จ ในแต่ละช่วงชีวิต

งานตามขั้นพัฒนาการด้านอาชีพของวัยรุ่น มีดังต่อไปนี้ คือ

1. การพัฒนาความสามารถและสติปัญญา
2. การพัฒนาการสร้างนิสัยในการทำงานที่ดี มีความรับผิดชอบในการทำงาน รู้จักร่วมมือ

3. การเลือกหลักสูตร เลือกวิชาเรียน เลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับความถนัด
ความสามารถ ความสนใจ ตลอดจนการเลือกอาชีพ
4. การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง การพึ่งตนเอง

งานตามขั้นพัฒนาการด้านอาชีพของวัยรุ่นมีดังต่อไปนี้ คือ

1. การเลือกการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ
2. การเลือกหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา
3. การเลือกอาชีพที่เหมาะสม
4. การพัฒนาทักษะในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ

(Super, Crites, Hummel Moser Overstreet and Warnath 1957 อ้างใน
สุภาพรรณ โคตรจรัส 2527 : 368-369)

จากทฤษฎีการเลือกอาชีพและทฤษฎีพัฒนาการทั้ง 2 ทฤษฎี สามารถสรุปได้ว่า

1. การก่อตัวของความสนใจในอาชีพ (Crystallization) อยู่ในช่วง
อายุ 14-18 ปี บุคคลจะคำนึงถึงอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง มีการพัฒนาการทางด้านอาชีพ
และความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดการตัดสินใจเลือกอาชีพ แต่เป็นการ
ตัดสินใจที่ไม่แน่นอน มีการวางแผนการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ ในด้านทัศนคติพบว่าบุคคล
จะตระหนักถึงความต้องการของตน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้น ๆ ความแตกต่างระหว่าง
ความสนใจและค่านิยมของตน ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจุบันและอนาคต มีข้อสังเกต
ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่พึงพอใจ และมีการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพที่พึงพอใจ มีการกำหนดอาชีพ
ที่ตนสนใจโดยทั่ว ๆ ไป

2. การพัฒนาความสนใจในอาชีพที่เฉพาะเจาะจง (Specification) อยู่ใน
ช่วงอายุ 18-19 ปี บุคคลจะมีความสนใจในอาชีพที่เจาะจงมากขึ้น มีรูปแบบของการวางแผน
ในการศึกษาต่อเพื่อการประกอบอาชีพที่เจาะจงมากขึ้น มีการพิจารณาเลือกอาชีพจากสภาพ
ความเป็นจริง โดยคำนึงถึง ความต้องการ ความสามารถ ค่านิยมและโอกาสในการ

ประกอบอาชีพ ตลอดจนมีข้อสังเกตเกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ ในด้านทัศนคติของบุคคล พบว่า จะมีความคล้ายกับระยะการก่อตัวของความสนใจในอาชีพแต่จะต่างกันในการกำหนดความพึงพอใจในอาชีพ คือ จะมีลักษณะเจาะจงเฉพาะอาชีพมากขึ้น

3. การพัฒนาความสนใจในอาชีพอย่างมั่นคงขึ้น (Implementation) อยู่ใน ช่วงอายุ 21-24 ปี บุคคลได้รับการฝึกฝนในอาชีพและเข้าสู่โลกของงาน มีการวางแผนในการที่จะเข้าสู่อาชีพที่ตนพึงพอใจ และประสบความสำเร็จตามแผนที่ได้วางไว้

4. การประกอบอาชีพที่ถาวร (Stabilization) อยู่ใน ช่วงอายุ 25-35 ปี บุคคลจะมีอาชีพที่ถาวรมีการใช้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนได้ตัดสินใจเลือกแล้ว และอาจมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่การทำงานได้ในระยะนี้

5. การสร้างความก้าวหน้าและควมมีเกียรติในอาชีพ (Consolidation) อยู่ใน ช่วงอายุ 35 ปี ขึ้นไป บุคคลจะมีความมั่นคงในตนเอง มีทักษะในอาชีพ เป็นผู้อาวุโสในระบบงานนั้น อันจะนำไปสู่ความรู้สึกลดภัยและความมั่นใจต่อตำแหน่งงานในระยะเวลาดังกล่าว

ตอนที่ 2 ความหมายและขั้นตอนของการวางแผนอาชีพ

1. ความหมายของการวางแผนอาชีพ

เอนดิคอต (Frank S Endicott 1948 :6) ได้ให้ความหมายของการวางแผนอาชีพว่า เป็นกระบวนการ (process) เริ่มจากการที่บุคคลตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจอย่างฉลาด ในการเลือกอาชีพที่ตรงกับความเป็นจริง

ครูนโบลท์ และ โครีเซน (Jone D Krunboltz and Carl E Thoresen 1969 :306) ได้กล่าวถึงการวางแผนอาชีพว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจในการเลือกทางเดินเกี่ยวกับอาชีพที่เป็นไปได้โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งการเลือกนั้นอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของแต่ละบุคคลในการที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือประสบการณ์ตามที่ได้อ้างอิงไว้

บอร์ชาร์ด (David C Borchard 1972 :25) ได้ให้ความหมายของการวางแผนอาชีพว่า เป็นกระบวนการในการเลือกเป้าหมายอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองและความเป็นจริงของโลกของงาน

จากความหมายต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า การวางแผนอาชีพเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการที่จะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองและตรงกับความเป็นจริง โดยคำนึงถึงข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ

2. ขั้นตอนของการวางแผนอาชีพ

เอนดิคอต (Frank S Endicott 1948) กล่าวถึงการวางแผนอาชีพว่า ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การรู้จักตนเอง (An Understanding of Yourself) หรือการวิเคราะห์ตนเอง ในด้านความสนใจ ความถนัด ความสามารถพิเศษ บุคลิกภาพ ค่านิยม ทัศนคติ ตลอดจนข้อจำกัดต่างๆ ทางด้านร่างกาย ซึ่งการรู้จักตนเองนั้นได้จากการวิเคราะห์ประสบการณ์เดิม การใช้เวลาว่าง งานอดิเรก การทำแบบทดสอบอาชีพ และความคิดเห็นหรือการตัดสินใจของบุคคลอื่นที่ใกล้ชิด เช่น เพื่อนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

2. การศึกษาลักษณะงานและค้นหาอาชีพที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของตนซึ่งการตัดสินใจเลือกอาชีพได้นั้น มักจะได้รับอิทธิพลจาก โอกาสของการจ้างงานที่เป็นจริง (actual employment opportunities) สถานที่ทำงาน (location) เงินเดือน สภาพแวดล้อมในการทำงาน (working condition) และความก้าวหน้าในการทำงาน ฯลฯ

3. ปรึกษาผู้มีความรู้ (นักแนะแนว) หรือผู้มีประสบการณ์ด้านอาชีพซึ่งบุคคลดังกล่าวสามารถช่วยเหลือในการตัดสินใจเลือกและวางแผนอาชีพได้ โดย

3.1 ช่วยให้เกิดความเข้าใจ หรือรู้จักตนเอง

3.2 ให้ข่าวสารเกี่ยวกับตลาดแรงงานที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของบุคคล

3.3 ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในอาชีพเฉพาะที่ตรงกับความต้องการ โดยการให้ข่าวสารที่ต้องการ การแนะนำหนังสือให้อ่านหรือบุคคลที่ควรไปสัมภาษณ์ ฯลฯ

3.4 ช่วยในการพัฒนาความสามารถในการวางแผนอาชีพ โดยการแนะนำ สถานที่ศึกษา หรือหลักสูตรวิชาตลอดจนงานที่ตรงกับความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล

4. การเตรียมตัวเพื่อการประกอบอาชีพ โดยการศึกษาหาความรู้และ ประสบการณ์ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ มีความซึ้นหมั่นเพียรในขณะที่กำลังศึกษาอยู่

5. วางแผนในการหางาน โดยการเตรียมตัวในด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 สํารวจแหล่งงาน

5.2 การเขียนจดหมายสมัครงาน

5.3 การฝึกกรอกใบสมัคร

5.4 การเตรียมตัวสอบสัมภาษณ์

5.5 การติดตามข่าวสารในการสมัครงาน โดยการจดบันทึกเกี่ยวกับ ชื่อ และสถานที่ตั้งของบริษัท ชนิดของงาน เงินเดือน รายละเอียดอื่น ๆ วันที่สมัครหรือสอบสัมภาษณ์ ข้อเสียเปรียบที่จะได้รับและวันประกาศผล ฯลฯ

6. ประเมินความก้าวหน้าในการทำงานของตนเองภายหลังจากที่ได้ทำงาน ไปแล้ว 2 หรือ 3 สัปดาห์ โดยการประเมินนั้นควรมีการพิจารณาการทำงานทั้งในฐานะ นายจ้าง เพื่อนร่วมงาน และลูกค้า

7. สร้างความก้าวหน้าในการทำงาน โดยคำนึงถึงแผนการณ์ในอนาคตว่าอีก 10-20 ปี ข้างหน้าจะอยู่ในตำแหน่งใด

ธิดารัตน์ บุญชู (2527 : 162-166) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการวางแผน การศึกษา และการประกอบอาชีพหรือที่เรียกว่า การวางแผนชีวิตของนิสิตนักศึกษา ว่า ประกอบด้วย

1. การบอกลักษณะงานที่ตนสนใจได้
2. การรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งอาจหาได้จากการทดสอบ - การตอบแบบสอบถาม หรือแบบสำรวจความสนใจ ตลอดจนการรับฟังจากผู้ใกล้ชิด เช่น เพื่อน หรือ บิดามารดา ญาติสนิท เป็นต้น

2.2 ข้อมูลจากโลกภายนอก เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชีพและโอกาสที่จะได้รับจากการศึกษา การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพจากวิชาเรียน หรือจากประสบการณ์ตรงซึ่งได้จากการสังเกต การปรึกษาและจากการอ่านเอกสารเกี่ยวกับอาชีพ

2.3 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการศึกษา ในแง่ที่ว่า จะต้องมีความรู้และทักษะเพียงใดจึงจะอยู่รอดในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะใช้เวลาว่างในมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร เรียนอะไรจึงจะเกิดมีพัฒนาการ อาชีพต่าง ๆ ต้องการผู้มีความรู้ความสามารถด้านใดบ้าง และจะต้องมีพื้นฐานการศึกษาอย่างไรจึงจะศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาได้

3. การเลือกค่านิยม ซึ่งค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพที่นิสิตนักศึกษาจะคำนึงถึงได้แก่ เงิน อำนาจ ความมั่นคง การผจญภัย เสรีภาพในการทำงาน และสวัสดิการที่ได้รับ เป็นต้น โดยนิสิตนักศึกษาจะต้องคำนึงว่า ตนจะได้รับอะไรบ้างจากการเลือกเรียนวิชานั้น ๆ

4. การตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยอาศัยค่านิยมและการเสี่ยงกับผลที่จะได้ตามมาเป็นพื้นฐาน

วัชร ฐาคำ (2524 : 134-139) กล่าวถึงหลักสำคัญ ๆ ที่ช่วยในการวางแผนอาชีพว่า ประกอบด้วยหลัก 3 ประการคือ

1. การมองดูโลกของงานอย่างกว้าง ๆ โดยการเขียนอาชีพชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถมองเห็นช่องทางที่จะเลือกได้มาก

2. การวิเคราะห์อาชีพต่าง ๆ อย่างมีความชำนาญ โดยอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโอกาสและวิธีการที่สามารถจะทำให้ได้ประกอบอาชีพที่เหมาะสม ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าว คือ

2.1 จำนวนมากน้อยในแง่ต่าง ๆ เช่น อาชีพกว้างแคไหน จะต้องใช้คนกี่คนที่ทำงานในอาชีพนี้ เจริญขึ้นหรือลง เร็วหรือช้า เหตุผลต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวโน้มของอาชีพนี้

และอาชีพนี้รับได้กี่คน

2.2 หน้าที่การงานเป็นอย่างไร

2.3 สภาพของงาน ในด้านสภาพทั่ว ๆ ไปของการทำงาน สภาพทางสังคม ตลอดจนเวลาการทำงาน

2.4 งานนั้นต้องการคนที่มีคุณสมบัติอย่างไร

2.5 ผลตอบแทนให้แก่ไหน อย่างไร (ทั้งผลตอบแทนที่เป็นเงินและโอกาสอื่น ๆ หรือตำแหน่งทางสังคมอื่น ๆ)

2.6 ทางสู่ความก้าวหน้าเป็นอย่างไร

3. ความชำนาญในการวิเคราะห์ตนเอง ทั้งด้านบุคลิกและภายนอก สังคมสติปัญญา เศรษฐกิจ การศึกษา และด้านส่วนตัว

พรชัย ศุภวิไล (2525 : 1) กล่าวถึงสิ่งสำคัญในการเตรียมตัวที่จะไปประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ ว่ามีดังนี้ คือ

1. ความรู้ในสาขาที่เรียนมา
2. ลักษณะของอาชีพต่าง ๆ ข้อมูลเกี่ยวกับงาน (job information)
3. เทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับการหางานทำ การสมัครงานและการสอบสัมภาษณ์

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2529 : 1-50) ได้กล่าวถึงศิลปะของการสมัครงานว่าประกอบไปด้วย

1. การรู้จักตนเองซึ่งได้แก่ การค้นหาทักษะ การสำรวจจุดเด่นของตนเอง การสำรวจความสัมฤทธิ์ผล การสำรวจความไม่ชอบ ข้อจำกัด ค่านิยม ความสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ตลอดจนการสำรวจสิ่งแวดล้อมของการทำงาน และความต้องการเรื่องเงินเดือน
2. การเลือกอาชีพโดยคำนึงถึง ความเหมาะสมระหว่างลักษณะของงานกับคุณสมบัติของตนเอง
3. การมองหาแหล่งงาน ซึ่งสามารถหาได้จากหนังสือพิมพ์รายวัน ติดต่อกับ

สำนักงานหน่วยจัดหางานของทางมหาวิทยาลัย สำนักงาน กน. สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล ญาติสนิท หรือ ครู-อาจารย์ และศิษย์เก่าของสถาบัน เป็นต้น

4. การเขียนเอกสารประวัติย่อ ประกอบด้วย ชื่อ ที่อยู่ จุดมุ่งหมายในงานอาชีพ ประสบการณ์ ประวัติการทำงาน ประวัติการศึกษา ข้อมูลส่วนตัวในแง่ของทักษะความสามารถพิเศษ งานอดิเรก หรือกิจกรรมทางสังคม และผู้รับรอง

5. การเขียนจดหมายสมัครงาน ควรใช้การพิมพ์ ไม่ควรยาวเกิน 2 หน้า กระดาษสีนํ้า ตรงเป้าหมายและได้ใจความที่ต้องการจะสื่อ

6. การกรอกใบสมัคร ควรเขียนระบุตำแหน่ง หรือลักษณะของงานเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กว้าง ถ้าตำแหน่งที่ระบุเต็ม

7. การทำแบบทดสอบ

8. การเตรียมพร้อมเพื่อการสัมภาษณ์ ก่อนเข้ารับการสัมภาษณ์ ควรจะศึกษาถึงแหล่งที่ไปสมัครงาน รู้จักตนเอง มีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงความคิดเห็น และหัดเป็นผู้ฟังที่ดี ควรมีการหัดทดลองกับเพื่อนหรือผู้ใกล้ชิดเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไข

9. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์ ชนิดของคำถาม มักเป็นเรื่องประวัติความเป็นมาในแง่ชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษา สถานะทางครอบครัว กิจกรรมทางสังคม ประวัติการเรียน เรื่องการทำงาน ทำไมจึงอยากเข้าสู่อาชีพนี้ ฯลฯ เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับขั้นตอนการวางแผนอาชีพ ดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผนอาชีพเป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายอาชีพที่เหมาะสม ตรงกับความสนใจ ความสามารถ ความถนัด บุคลิกภาพ และ โอกาสของความเป็นไปได้ในสภาพความเป็นจริงในโลกของงาน และการเตรียมตัวศึกษาหาความรู้ประสบการณ์ ตลอดจนการฝึกฝนให้เกิดทักษะหรือความสามารถที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานที่วางเป้าหมายไว้ รวมทั้งการหาแนวทางหรือช่องทางในการที่จะได้มีโอกาสเข้าสู่อาชีพที่มุ่งหวัง ซึ่งการวางแผนอาชีพโดยทั่วๆ ไปนั้นจะรวมถึงการทำให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในงานอาชีพที่

ประกอบด้วย แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะขั้นตอนการวางแผนอาชีพเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่งานอาชีพที่นิสิตนักศึกษา ได้วางแผนเป้าหมายไว้หลังจากการสำเร็จการศึกษา เท่านั้น

ตอนที่ 3 หลักสูตรอุดมศึกษากับการเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ

เนื่องจากหลักสูตรเป็นประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดเตรียมไว้ เพื่ออบรมนิสิตนักศึกษาให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายที่วางไว้ (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ 2526 : 16-17) ดังนั้น เมื่อพิจารณาการจัดหลักสูตรอุดมศึกษาในแง่ของการเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ จะเห็นได้ว่า การจัดหลักสูตรในอดีต เป็นการจัดหลักสูตรลักษณะรายวิชาประเภทหลักสูตรเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เพราะ จุดมุ่งหมายของการศึกษาในอดีตเพื่อการประกอบอาชีพรับราชการ ระยะต่อมา หลักสูตรเป็นลักษณะวิชาชีพเฉพาะชั้นสูง เพราะจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตคนไปพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาเน้นในด้านการผลิตกำลังคนและพัฒนาความเป็นคน ดังนั้น หลักสูตรจึงประกอบด้วยวิชาพื้นฐานทั่วไป วิชาชีพและวิชาเลือก ซึ่งถ้าพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ จะเห็นว่ามุ่งเน้นการพัฒนา คุณสมบัติ ด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังนี้คือ

1. หลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป (general education) เป็นหลักสูตรหรือ ส่วนของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาหรือให้การศึกษากับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติและบุคลิกที่ กว้างขวาง ไม่คิดแคบเฉพาะสาขาวิชาของตน มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้ใหญ่ และสร้างเสริมคุณธรรมด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น ประกอบวิชาชีพของตน ได้ดี และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. หลักสูตรวิชาชีพ เป็นส่วนของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการจัดการ ศึกษาให้ผู้เรียนได้จบออกไปประกอบอาชีพได้ โดยทั่วไปมักจะคำนึงถึงวิชาชีพระดับสูง (professional education) ที่จะต้องเรียนศึกษาอย่างมีระบบ

3. หลักสูตรวิชาเลือก หลักสูตรนี้สัมพันธ์กับการส่งเสริมในเรื่องงานอดิเรก การรู้จัก หาความสุขส่วนตัว โดยหลักสูตรจะเปิดกว้างให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจได้อย่างเต็มที่

ปัจจุบัน จากเกณฑ์กำหนดมาตรฐานว่าด้วยหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2525 ได้กำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมทั้งหมดในหลักสูตรไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต และอย่างมากไม่เกิน 150 หน่วยกิต และมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชาดังนี้

(1) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
(2) กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
(3) กลุ่มวิชาภาษา	ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต
(4) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต

ทั้งนี้สำหรับข้อ (3) จะเป็นภาษาใดก็ได้ ส่วนข้อ (4) จะต้องจัดให้มีทั้งรายวิชา วิทยาศาสตร์และรายวิชาคณิตศาสตร์

สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปในลักษณะเป็นรายวิชาเดี่ยว หรือลักษณะ บูรณาการในรูปใด ๆ ก็ได้ ที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาดังกล่าวข้างต้น

อนึ่ง ถ้าได้จัดกลุ่มวิชาดังกล่าวเป็นวิชาเอกหรือวิชาโทไว้ในหมวดวิชาอื่นแล้วให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปในกลุ่มวิชานั้น โดยถือว่าได้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชานั้น ๆ ครบแล้ว

หมวดวิชาเฉพาะด้าน หมายถึง วิชาแกน วิชาเฉพาะ และวิชาชี้นำ ให้มีจำนวน หน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต ในกรณีที่หลักสูตรใดมีการจำแนกวิชาเฉพาะด้านออกเป็นวิชาเอกและวิชาโท วิชาเอกต้องไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และวิชาโทต้องไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต

หมวดวิชาเลือกเสรี หมายถึง วิชาใด ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดสอนและจัดให้เป็น วิชาเลือกเสรี และให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต

อนึ่ง การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย นอกจากจะมีการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว ยังมีกิจกรรมนอกหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร (extra curriculum activities) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ อีกด้วย

จากจุดมุ่งหมายขององค์ประกอบในแต่ละหมวดวิชา และสัดส่วนโครงสร้างของแต่ละ องค์ประกอบ ตลอดจน กิจกรรมเสริมหลักสูตร อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรอุดมศึกษาในปัจจุบันมี ส่วนส่งเสริมการเตรียมตัวในการประกอบอาชีพของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 คุณสมบัติที่มีผลต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการประสบความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพ

ปัจจุบันการแข่งขันเข้าสู่ตลาดแรงงานของบุคลากรที่มีการศึกษาระดับสูงนั้นมีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีอุปทาน (supply) มากกว่าอุปสงค์ (demand) ดังนั้น ผู้ที่มีคุณสมบัติตรงกับ ความต้องการของตลาดแรงงาน จึงเป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะได้งานทำ และมีโอกาสที่จะเลือกงาน ได้มากกว่า จากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า คุณสมบัติที่มีผลต่อ โอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มีดังนี้ คือ (กฤษณะ คิวะกฤษณ์กุล 2525, วีระชาติ ชัยคำนา 2525, สุรศักดิ์ นานานุกูล 2525, ยุรินทร์ ประจวบเหมาะ และ สุปรียา ควระเดชะคุปต์ 2527, สุชาติดา สุขสวัสดิ์ ๗ อัญญา และ วรพงษ์ รวีรัฐ 2528, นวลศิริ เปาโรหิตย์ 2529, ทบวงมหาวิทยาลัย 2530, สุกัญญา สวัสดิ์เวทิน 2530)

1. มีความรู้ความสามารถเฉพาะสาขา ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ

2. มีประสบการณ์ในการทำงาน หรือฝึกงานในระหว่างเรียนที่สามารถปฏิบัติงาน
ได้ทันที

3. มีลักษณะความเป็นผู้นำ

4. มีบุคลิกภาพและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักปรับตัวในการทำงาน

5. มีความคิดริเริ่มก้าวหน้า มองเห็นการณ์ไกล (vision) สามารถวางแผน

สำหรับอนาคตได้

6. มีไหวพริบรู้จักวินัยปัญหา และมีการตัดสินใจที่ดี

7. มีความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

8. มีผลการศึกษาตามที่หน่วยงานต้องการ

9. มีความรู้ด้านภาษามากกว่าหนึ่งภาษา โดยเฉพาะ ความรู้ความสามารถในภาษา

อังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส ฯลฯ

10. มีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์

11. สามารถพิมพ์ดีด จดชวเลข หรือมีความรู้เกี่ยวกับเทเลกราฟ

12. สามารถออกทำงานต่างจังหวัดได้

13. ขับรถยนต์ได้ หรือมียานพาหนะเป็นของตนเอง

14. ผ่านการทางทหาร

15. มีผู้ค้ำประกันหรือมีเงินประกัน

16. มีร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพดี พรอัมที่จะทำงานหนัก

17. มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ชยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม

และตรงต่อเวลา

18. มีความกระตือรือร้น และมีนิสัยใฝ่รู้

19. มีความรู้ด้านกฎหมายแรงงาน

จากคุณสมบัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความรู้ทางวิชาการอย่างเดียวไม่เพียงพอ จะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติหรือความสามารถพิเศษอื่น ๆ อีก ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถจะเตรียมตัวฝึกฝนหรือหาประสบการณ์ได้ ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 5 แนวโน้มในการประกอบอาชีพของนิสิตนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ (คณะนิติศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์)

เนื่องจากปัญหาการว่างงานในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในคณะนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ มีอัตราสูงขึ้น ดังนั้น การทราบแนวโน้มของตลาดแรงงานในการประกอบอาชีพ จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็น ต่อการกำหนดเป้าหมายอาชีพในการวางแผนอาชีพของนิสิตนักศึกษา จากรายงานการวิจัยของ สุกัญญา สวัสดิเวทิน (2529:15-30) เรื่องผลการสำรวจตลาดแรงงาน ระดับอุดมศึกษา จากประกาศรับสมัครงานทั่วไปปี 2529 พบว่า ตำแหน่งงานในสาขานิติศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มีดังนี้ คือ

อาจารย์	พนักงานบังคับหนี้สิน
พนักงานประจำแผนก	ทหารชั้นสัญญาบัตร
พนักงานฝ่ายหาทุน	นักวิชาการ
นิติกร	ผู้สื่อข่าว
วิทยากร	นักประชาสัมพันธ์
พนักงานตรวจสอบอุบัติเหตุ	นักการทูต
ทนายความ	เจ้าหน้าที่อบรมพนักงานขาย
เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคล	เจ้าหน้าที่ประจำกองบริการ
พนักงาน	หัวหน้าอุปการะเด็ก
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่
นักวิชาการพัสดุ	เลขานุการ
พนักงานบังคับสินเชื่อ	หัวหน้าแผนก
ที่ปรึกษากฎหมาย	เศรษฐกร
พนักงานวัสดุ	เจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาด
หัวหน้าส่วนวิเคราะห์นโยบายและแผน	มัคคุเทศก์
เจ้าหน้าที่ประกันภัย	โอเปอเรเตอร์

พนักงานธุรการและกฎหมาย	พนักงานติดตามหนี้สิน
หัวหน้าส่วนวิเคราะห์	เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์
นักวิชาการสรรพากร	นักสถิติ
พนักงานบริการสินไหมทดแทน	พนักงานวิจัยตลาด

จากการสำรวจจะเห็นได้ว่า ตำแหน่งงานที่ปรากฏนั้นมีทั้งที่ตรงตามสาขาวิชา ก่อนเข้าตรงตามสาขาที่เรียน และไม่ตรงตามสาขาที่เรียนเลย รวมทั้งมีตำแหน่งใหม่ๆเกิดขึ้นตามความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งอาศัยพื้นฐานของการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางสังคมศาสตร์และนิติศาสตร์ จากการวิจัยของ ชัยพร วิชชาวุธ (2530 : 173) เรื่องคุณภาพบัณฑิตและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า คณะที่ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียนมาน้อยที่สุด คือ คณะรัฐศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ ดังนั้น นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะดังกล่าว จึงควรจะต้องมีการวางเป้าหมายอาชีพและมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดีเพื่อไม่ให้ประสบกับปัญหาการว่างงาน หรือ ปัญหาในการทำงานที่ไม่ตรงตามสาขาที่เรียนมา

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับความสนใจในอาชีพและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ปีเตอร์และนอร์ตัน (Peter and Norton อ้างโดย ธิดารัตน์ บุญนุช 2512:4) ได้ศึกษาพบว่าตัวประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจ เลือกอาชีพของบุคคล ได้แก่ เพศ บิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อน ระดับสติปัญญา ค่านิยมที่ยึดถือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและครอบครัว ความสนใจและทัศนคติที่มีต่ออาชีพ ระดับความปรารถนาเกี่ยวกับอาชีพที่แต่ละคนได้ตั้งไว้ ตลอดจนความต้องการของสังคม

กินชเบอร์กและคณะ (Ginzberg and Other อ้างโดย นวลศิริ เปาโรหิตย์ 2528:71) ศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะเข้าสู่ ระยะการพิจารณาเลือกอาชีพ โดยพิจารณาตามสภาพความเป็นจริงเร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

มอเซอร์ (Moser 1952 cited by Powell 1963:375) ได้ศึกษาอิทธิพลของบิดามารดาต่อความพึงพอใจในอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า วัฒนธรรมบรรยากาศแวดล้อมที่บ้าน สภาพภาพของบิดามารดา ตัวอย่างจากบิดามารดาเป็นสิ่งสำคัญต่อความสนใจและการตัดสินใจเลือกอาชีพ

แบลคเบอร์น (Blackburn 1975:4152-A) ศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อความปรารถนาและความคาดหวัง ในการศึกษาและอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมปลายใน Northeast Texas พบว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษา มีอาชีพ และรายได้อยู่ในระดับสูงจะมีความคาดหวังในอาชีพสูงกว่านักเรียนที่ บิดามารดามีอาชีพอยู่ในระดับต่ำ

อูซซาน (Abusal 1984:2124A) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความชอบในอาชีพกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน Vocational Technical Schools พบว่าคะแนนเฉลี่ยสะสม ประสบการณ์ในการทำงานของนักเรียน เพศ เชื้อชาติ ระดับการศึกษาของมารดา และระดับอาชีพของบิดา มีความสัมพันธ์กับการเลือกแผนการฝึกอาชีพของนักเรียน

งานวิจัยในประเทศ

บุญถึง แน่นหนา (2500) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเลือกอาชีพกับโอกาสบางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 บางกลุ่มในจังหวัด ชลบุรี พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ส่วนใหญ่สนใจอาชีพ ข้าราชการ ธุรกิจ

ทหาร ตำรวจ เพราะเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงในประเทศไทย นักเรียนหญิงทั้งหมดสนใจวิชาชีพ
 ที่สูง โดยเฉพาะอาชีพ พยาบาล และ ครู นอกจากนี้ยัง พบว่า อาชีพที่นักเรียนเลือก
 เป็นอันดับ 2 จะตรงกับความเป็นจริงมากกว่าอาชีพที่เลือกเป็นอันดับแรกอยู่เล็กน้อยเมื่อ เปรียบเทียบกับ
 ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลจากจังหวัด ชลบุรี

เพียงใจ พึ่งพระเกียรติ (25๑๑) ศึกษาถึงความสนใจของนักเรียนในชั้นมัธยม
 ศึกษาตอนปลาย พบว่า อาชีพที่นักเรียนสนใจ คือ แพทย์ วิศวกร ครู พยาบาล เกษตรกร
 เลขานุการ และพบว่า ความคิดเห็นและความสนใจในด้านอาชีพจากบิดา มารดา เป็นสิ่งสำคัญ
 มากที่จะโน้มน้าวความสนใจของเด็กให้เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ

ฉลาย กิรติรักษากุล (2512) ธีดารัตน์ บุญชู (2512) สุณี ธนสารสมบัติ
 (2512) และ วารุณี อัสธีรวัฒน์ (2512) ทำการศึกษาเรื่องตัวประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือก
 อาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และ
 ภาคเหนือ พบว่า อาชีพที่นักเรียนเลือกมากได้แก่ แพทย์ ครู วิศวกร นักบัญชี นักธุรกิจ
 นักสังคมสงเคราะห์ เกษตรกร และ เลขานุการ ส่วนตัวประกอบที่มีอิทธิพลต่อ
 การเลือกอาชีพ ได้แก่ คุณประโยชน์ของอาชีพ ความสามารถในการศึกษา ค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจ
 และโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียน
 มีรายได้ หรือฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ต่างกัน จะมีการเลือกอาชีพต่างกัน

จุฑาภรณ์ วรสุมันต์ (2515) และมารศรี กองเกต (2524) ศึกษาพบว่า
 การเลือกอาชีพของนักเรียนไม่สัมพันธ์กับอาชีพของบิดา-มารดา แต่สัมพันธ์กับ รายได้ และ
 ระดับการศึกษาของบิดามารดา

จุมพล หนิมพานิช (2517) ศึกษาแผนการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพของ
 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนแผนกศิลป์ส่วนใหญ่จะเลือกศึกษา

ต่อในคณะ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดากับแผนการศึกษาต่อ

อัญชลี บุปผาพิบูลย์ (2522) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคม สติปัญญา และความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับความสนใจในอาชีพของนักเรียน

สุวิมล ตีลัน (2526) ศึกษาองค์ประกอบที่เป็นแรงจูงใจในการเลือกแผนการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดโรงเรียนรัฐบาล ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า องค์ประกอบด้านลักษณะของงานมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกแผนการเรียนของผู้เรียนมากที่สุด องค์ประกอบด้านความจำเป็น ด้านเหตุผลส่วนตัว ด้านรายได้ที่ต้องการได้รับ ด้านเกียรติยศ ชื่อเสียง และด้านบุคคล มีความสำคัญรองลงไปตามลำดับ

เฉลียว บุรีภักดี (2527) ได้สำรวจความสนใจในงานอาชีพของเยาวชนไทย พบว่า มีความสนใจในอาชีพรับราชการมากที่สุด รองลงมาได้แก่การประกอบอาชีพอิสระ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ บริษัทเอกชน โรงงาน

อนงค์ สกุลคุ (2529) นิภา วัฒนเวทิน (2529) ชมาธร พันธุมโพธิ์ (2529) จิตติมา รักนาค (2529) และ รัชนิการถ มณีพงษ์ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสำรวจความสนใจในอาชีพของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2527 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคเหนือ พบว่า ความสนใจในอาชีพอันดับ 1 อันดับ 2 และ อันดับ 3 ของนักเรียนชาย หญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคเหนือ ต่างสนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุด เมื่อจำแนกความสนใจในอาชีพของนักเรียนตามอาชีพของบิดา อาชีพของมารดา ระดับการศึกษา

สูงสุดของบิดามารดา ระดับรายได้ของบิดามารดา และระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนต่างให้ความสนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุด นอกจากนี้ พบว่า นักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับลักษณะงานที่ทำและความรู้ ความสามารถที่ต้องใช้ในอาชีพที่สนใจอันดับ 1 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนในภาคกลางมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะงานที่ทำและความรู้ ความสามารถที่ต้องใช้ในอาชีพที่สนใจอันดับที่ 1 อยู่ในระดับดี

6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ

งานวิจัยในประเทศ

อนุรัตน์ ธรรมมิโกมินทร์ (2513) ศึกษาการตัดสินใจเลือกอาชีพของนิสิตปีสุดท้ายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพรับราชการ รองลงมาได้แก่ ทำงานในองค์การธุรกิจเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์การระหว่างประเทศ ธนาคาร อาชีพส่วนตัวและอื่นๆ ตามลำดับ เหตุผลที่นิสิตเลือกจะประกอบอาชีพรับราชการ คือ มีความมั่นคงดีกว่าอาชีพอื่น นอกจากนี้ พบว่า อาชีพบิดามารดา และเพศ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนิสิต

วิรัช ชาญด้วยวิทย์ (2514) ศึกษาการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักศึกษาเกริกวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการทำงานเมื่อจบการศึกษาแล้ว โดยต้องการทำงานในเมืองหลวง มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ชานเมือง ต่างจังหวัด ต่างประเทศ ตามลำดับ นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกอาชีพด้วยตนเอง นอกจากนี้ นักศึกษาคิดว่าการจะได้งานทำนั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริง ประสบการณ์ การรู้จักกับผู้ใหญ่และบุคคลิกภาพ

เบญจมา จิรภัทรนิมล (2517) ได้ศึกษาถึงความมุ่งปรารถนาทางอาชีพของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชั้นปีที่ 1 และปีที่ 4 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ทั้งชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 4 มีแนวโน้มที่จะมุ่งปรารถนาประกอบอาชีพตามสาขาวิชาที่เรียน โดยทั่วไปนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จะเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพได้กว้างกว่า นักศึกษาปีที่ 1 และนักศึกษาที่บิดามีรายได้น้อย ส่วนใหญ่ จะมุ่งปรารถนาที่จะประกอบอาชีพรับราชการมากกว่า ผู้ที่บิดามีรายได้มาก

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2519:8-9) ได้สำรวจสถานภาพการทำงานและ ภาคที่ทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาพบว่า ด้านสภาพการทำงานผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ทำงานในหน่วยราชการถึงร้อยละ 74.2 มีผู้ทำงานในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชนร้อยละ 8.9 และ 16.3 ตามลำดับ มีผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือนายจ้างไม่ถึงร้อยละ 2 และผู้สำเร็จการศึกษานี้ส่วนใหญ่จะทำงานในภาคกลาง

ส่วนในด้านภาคที่ทำงาน ในจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ มีร้อยละ 72.๗ ที่ทำงานในภาคกลาง และมีผู้ทำงานในภาคอื่น ๆ ของไทย ดังนี้ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 1๐.4 9.6 และ 7.5 ตามลำดับ ในจำนวนนี้ภาคกลาง 3 ใน 4 ทำงานในกรุงเทพมหานคร

จรรยา กองจินดา (2527) ได้ศึกษาบริการให้คำปรึกษาในมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า นิสิตนักศึกษาใช้บริการให้คำปรึกษาค่อนข้างน้อย และยังมีนิสิตนักศึกษาจำนวนมากไม่ทราบว่า มีการให้บริการด้านอาชีพ ส่วนตัว และสังคม แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักในการให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจถูกต้อง

ยุพิน ประจวบเหมาะ และ สุปรียา ควรเดชคุปต์ (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความต้องการกำลังคนในระดับอุดมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ พบว่า

ความต้องการกำลังคนสาขาเศรษฐศาสตร์มีน้อยกว่าอุปทาน ผู้จ้างเอกชนมีการจ้างบัณฑิตเศรษฐศาสตร์มากกว่าภาครัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ ปัจจัยที่มีผลต่อการจ้างแรงงานบัณฑิตเศรษฐศาสตร์ในภาคเอกชน ได้แก่ ความสามารถเฉพาะตัว ภูมิหลังทางสังคม และปริมาณงานของธุรกิจ ส่วนภาครัฐบาล ได้แก่ เพศ ความสามารถเฉพาะตัว และภาครัฐวิสาหกิจ ได้แก่ ปริมาณงานของหน่วยงาน ภูมิหลังทางสังคม และเพศ

สุชาดา มัคโอดี (2528) พรพนา อรรถจนโรจน์ (2528) อรณพ นวกิจบำรุง (2529) ศิริพันธ์ บำรุงทรัพย์ (2529) ได้ทำการสำรวจแนวบทบาทนิสิตนักศึกษา ตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และในมหาวิทยาลัยระบบจำกัดรับ พบว่านักศึกษาในสถาบันต่าง ๆ มีการรับรู้ตามแนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพสูงสุด ยกเว้นนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจำกัดรับที่มีการรับรู้ตามแนวบทบาททางวิชาการและการเป็นศิษย์ สูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ และพบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ตั้งเป้าหมายชีวิตหลังจากสำเร็จการศึกษาว่าจะทำงานก่อนและหาทางเรียนต่อภายหลัง นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษามิถุนิยมมีการเลือกเรียนวิชาที่สัมพันธ์และส่งเสริมวิชาชีพของตน พยายามเรียนให้ได้คะแนนสูงเพื่อช่วยให้สามารถเลือกงานทำได้ตามที่ต้องการ ตลอดจนมีการพยายามศึกษาและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ในการเรียนภาคปฏิบัติ เมื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ มากกว่านักศึกษาชาย

สมเกียรติ ชอบผล (2529) ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าสู่กำลังแรงงานของบัณฑิตสาขานิติศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2525 จากมหาวิทยาลัยปิดในกรุงเทพมหานคร พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้อยู่ในระดับค่อนข้างสูง บิดาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอาชีพค้าขายและรับราชการเป็นส่วนใหญ่ ในการเข้าสู่กำลังแรงงานของบัณฑิตนั้น พบว่า บัณฑิตสาขานิติศาสตร์ส่วนใหญ่ได้งานไม่ตรงสาขา ส่วนบัณฑิตสาขาศึกษาศาสตร์ ส่วนใหญ่ได้งานตรงสาขา บัณฑิตที่ได้งานทำส่วนมากจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับข่าวสารแรงงานสูงกว่าบัณฑิตที่ว่างงาน

มยุรี สุทธิเลิศอรุณ (2529:125) ได้ทำการศึกษาการเปรียบเทียบลักษณะของ นิสิตจำแนกตามสาขาวิชา ศึกษาเฉพาะกรณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่านิสิตส่วนมากจะมุ่งหา งานอาชีพทันทีที่สำเร็จการศึกษา รองลงมา ตั้งใจศึกษาต่อระดับปริญญาโทและเอก และส่วนน้อย ยังไม่ได้คาดหวังในอนาคตหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

ทบวงมหาวิทยาลัย (2530:40) ได้ทำการศึกษาบทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบัน อุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ที่ทำงานแล้วมีความเห็น ว่า หลักสูตรต่าง ๆ มุ่งผลิตกำลังคนให้เป็นนักทฤษฎีมากกว่านักปฏิบัติ การจัดการความรู้และประสบการณ์ ยังไม่ล้ำสมัยจนเกินไป การจัดการหลักสูตรยังเกี่ยวข้องกับการให้บัณฑิตสามารถประกอบอาชีพอิสระได้ และคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน

ชัยพร วิชชาวุธ (2530:173-176) ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพบัณฑิตและปัจจัย ที่ส่งผลต่อคุณภาพบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ระหว่างการศึกษาบัณฑิตใช้เวลาส่วนใหญ่ 51.89% ในการเรียน เข้าห้องสมุดเพื่อค้นคว้า 10.35% อภิปรายปัญหาด้านวิชาการในกลุ่ม เพื่อน 6.43% จับกลุ่มคุยกันและไปเที่ยว 30% เมื่อเป็นนิสิต 18.5% ของบัณฑิตได้เข้าร่วม กิจกรรมในฐานะผู้นำระดับมหาวิทยาลัย 37.6% เป็นผู้นำระดับคณะ 62.1% เข้าร่วมกิจกรรม ในมหาวิทยาลัย 68.4% ร่วมกิจกรรมในคณะ

โรจนา สุขพันธ์โพธาราม (2529) ศึกษาการวางแผนอาชีพของนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่านิสิตส่วนใหญ่ต้องการ ประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา และเห็นว่าสาขาที่ตนกำลังศึกษาอยู่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชีพที่ ตนปรารถนา รวมทั้งคาดหวังว่าตนเองจะมีโอกาสสูงในการประกอบอาชีพตรงตามสาขาวิชา ที่กำลังศึกษาอยู่ ด้านการเตรียมตัวในเรื่องอาชีพที่ผ่านมานพบว่า 2 ใน 3 มีการเตรียมตัวดังนี้ คือ เลือกแผนการเรียนให้ประกอบด้วยวิชาเลือกที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ พัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมกับอาชีพที่ตนปรารถนา ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมตัวสมัครงาน

หรือการสอบสัมภาษณ์ หาความรู้และประสบการณ์ในอาชีพที่ตนปรารถนา หาความรู้พิเศษหรือ การฝึกฝนความถนัดอื่น ๆ และมีการสำรวจตนเองโดยทำแบบทดสอบทางสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ หรือบุคลิกภาพ นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตส่วนใหญ่ไม่เคยสำรวจอย่าง ลึกซึ่งเกี่ยวกับงานหลาย ๆ ประเภทที่มีอยู่ในแนวอาชีพที่ตนปรารถนา

อรอนงค์ ลากูวารณ (2532) ได้ทำการวิเคราะห์การวางแผนเข้าสู่อาชีพ ของนิสิตนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีเป้าหมายทางอาชีพที่ชัดเจน โดยร้อยละ 74.59 มีเป้าหมายจะประกอบอาชีพทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษา ร้อยละ 23.20 มีเป้าหมายจะศึกษาต่อ นิสิตนักศึกษาที่มีเป้าหมายจะประกอบอาชีพ ต้องการประกอบอาชีพในหมวด วิชาชีวะ วิชาการ โดยต้องการทำงานในบริษัทเอกชน ในกรุงเทพมหานคร และมีการเตรียมตัว เพื่อประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ ยังพบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีสถานภาพส่วนตัว และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ต่างกัน ต้องการประกอบอาชีพใน อันดับที่ 1 ไม่แตกต่างกัน นิสิตหญิงมีการเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพด้านการศึกษาหาความรู้ความสามารถพิเศษ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในการทำงานหรือฝึกงานเพื่อหาประสบการณ์การทำงานในอาชีพ ที่คาดหวังมากกว่านิสิตนักศึกษาชาย

จากทฤษฎีการเลือกอาชีพและแผนการทางอาชีพตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ดังนี้

1. บุคคลจะเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพและสนองตอบความต้องการของตน โดยการตัดสินใจนั้นจะคำนึงถึงข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ
2. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องและมีแผนการที่ดำเนินต่อกันไปตลอดชีวิต ถ้าพิจารณาจากช่วงของแผนการจะเห็นได้ว่า นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยซึ่งมีอายุระหว่าง 18-21 ปีจะอยู่ในระยะที่มีความสนใจและพิจารณาเลือกอาชีพที่เจาะจงมากขึ้น ซึ่งอาชีพที่เลือกนั้น

นอกจากจะคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ คำนิยมแล้วยังมีการคำนึงถึงสภาพความเป็นจริง ในสิ่งแวดล้อม เช่น โอกาสในการเข้าสู่อาชีพที่เลือก อีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบของ การวางแผนในการศึกษาเพื่อเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ เช่น มีการเลือกหลักสูตรเลือก วิชาเรียน เลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจ เป็นต้น

3. สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล มีดังนี้ คือ

ตามทฤษฎี ได้แก่ ความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ สติปัญญา คำนิยมของ บุคคลและชุมชน บุคคลแวดล้อม สัมฤทธิ์ผลในการเรียน สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว จากผลงานวิจัย มีดังนี้ คือ

1. ปีเตอร์และนอร์ตัน (Peter and Norton อ้างโดย ฐิตารัตน์ บุญนุช 2512) และอูซาล (Abusal 1984) พบว่า ตัวประกอบในเรื่องเพศมีผลต่อการตัดสินใจ เลือกอาชีพของบุคคล โดยเพศชายและเพศหญิงจะมีความสนใจในอาชีพที่แตกต่างกัน

2. จากการศึกษาของปีเตอร์และนอร์ตัน (Peter and Norton อ้างโดย ฐิตารัตน์ บุญนุช 2512) กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg 1966) มอเซอร์ (Moser 1952) แบลคเบอร์น (Blackburn 1975) อูซาล (Abusal 1984) เพียงใจ พึ่งพระเกียรติ (2500) ฉลวย กิรติรักษากุล (2512) ฐิตารัตน์ บุญนุช (2512) สุนิ ธนสารสมบัติ (2512) วารุณี อัลธีร์วัฒน์ (2512) เญจจา จิรภัทรนิมล (2517) พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัว ระดับการศึกษาของมารดา และ ระดับอาชีพของบิดา มีความสัมพันธ์ กับการเลือกอาชีพ ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ จุฑาภรณ์ วรสุมันต์ (2515) อัญชลี บุพพานิบุลย์ (2522) มารศรี กองเกต (2524) อนงค์ คูสกุล (2529) นิภา วัธนเวคิน (2529) ชมาธร พันธุมโพธิ (2529) รัชนินารถ มณีพงษ์ (2530) จิตติมา รักนาค (2530) ที่พบว่า ความสนใจและการเลือกอาชีพของนักเรียนไม่สัมพันธ์กับ อาชีพของบิดา มารดา และสถานภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคม

จากทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้

มีอายุในช่วงที่มีคุณภาพในการเลือกอาชีพที่เป็นจริง และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงซึ่งน่าจะเป็นผู้ที่มีการวางเป้าหมายอาชีพที่แน่นอนและมีการเตรียมตัวศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์และฝึกฝนทักษะต่างๆเกี่ยวกับอาชีพที่ได้วางเป้าหมายไว้ โดยมีการวางแผนการศึกษาควบคู่ไปกับการวางแผนอาชีพ แต่สภาพปัจจุบัน พบว่า เกิดปัญหาการว่างงานของบัณฑิตมากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น โดยแท้จริงเป็นผู้ที่มีการวางเป้าหมายอาชีพ หรือไม่ วางเป้าหมายที่วางนั้นเป็นอย่างไร และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ลักษณะงานอาชีพที่วางเป้าหมายมากน้อยเพียงใด ตลอดจนมีการเตรียมตัวในด้านความรู้ ความสามารถในหลักสูตร นอกหลักสูตร และการสมัครงาน อย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการจัดการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ในมหาวิทยาลัยในอนาคต ทั้งนี้เพราะอาชีพต่างๆได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาเพิ่มเติมไปมาก